

Дикий Анатолій

доктор економічних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-5819-0236>

Дика Олена

кандидат економічних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-0800-3498>

Наумчук Катерина

доктор філософії, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0000-0002-4195-5124>

Савіцький Владислав

кандидат економічних наук, доцент
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-4475-523X>

Козак Сергій

аспірант
Державний університет «Житомирська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0004-6721-1643>

Політичні конфлікти як передумови виникнення воєнних конфліктів

Анотація. У сучасному світі політичні конфлікти є достатньо поширеним явищем, тому суспільству дедалі частіше доводиться протистояти викликам, які виникають у результаті глобальних перетворень. Конфлікти політичного характеру мають свою особливість. Вони можуть виникати з різних причин та мати абсолютно різні наслідки. Проте саме економічна, політична, екологічна та інші нестабільності, а особливо зовнішня напруга викликають необхідність вирішення питань, які вимагають значної уваги під час загрози військової агресії.

У сучасних реаліях вивчення впливу політичних конфліктів як передумови виникнення воєнних є одним із головних завдань вчених. Адже в останні десятиліття спостерігається загострення конфліктів, управління якими є однією з найбільш важливих передумов підтримки стабільності як всередині країни, так і в контексті збереження міжнародних відносин. У статті розглядається думка, що саме війна є результатом конфліктів між різними політичними утвореннями, яка виникає через наявність різних вимог, що реалізуються у формі озброєного протистояння (військових дій між збройними силами).

Визначено, що політичні конфлікти є важливим фактором, який може спровокувати або пришвидшити ескалацію воєнних протистоянь. Зазначено, що на сучасному етапі розвитку економіки, досить важливим є усвідомлення цілого комплексу проблем, які є актуальними у глобальному світі, і виникли в результаті дій світових держав, пов'язаних з нарощуванням своєї військової потужності. Обґрунтовано, що політичні конфлікти, які залишаються невирішеними дипломатичним шляхом, часто провокують силові протистояння, які досить стрімко перетворюються у воєнні конфлікти. З урахуванням сучасної зовнішньо-політичної та внутрішньої ситуації в Україні вивчення того, як політичні конфлікти формують та загострюють воєнні, є важливим кроком для розуміння механізмів їх ескалації та пошуку шляхів запобігання війнам у сучасному світі.

Ключові слова: держава; політика; державна політика; конфлікт; політичний конфлікт; війна; воєнний конфлікт; міжнародний військовий конфлікт.

Актуальність теми. Проблема перетворення політичних конфліктів у воєнні є однією з ключових загроз для сучасної системи міжнародних відносин. Політичні суперечки, що виникають через розбіжності в інтересах, ідеологіях або боротьбі за владу, часто не знаходять вирішення дипломатичним шляхом, що призводить до їхньої ескалації у воєнні дії. Така трансформація не лише дестабілізує окремі регіони, але й загрожує глобальній безпеці, спричиняючи економічні, екологічні, соціальні та гуманітарні

кризи. Вивчення причин і механізмів цього процесу є важливим для розробки ефективних стратегій щодо запобігання перетворенню політичних конфліктів на воєнні та підтримання миру на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням виникнення війн та різноманітних воєнних протистоянь були присвячені праці політичних діячів, філософів та вчених, серед них: В.Абламська [3], Л.Гончаренко [3], М.Білик [1], В.Бочарніков [2], В.Сокурєнко [4]. Втім саме вплив політичних конфліктів як однієї з ключових причин виникнення воєнних не було досліджено.

Мета статті є аналіз впливу політичних конфліктів на формування воєнних протистоянь.

Викладення основного матеріалу. У сучасному світі основна боротьба відбувається за сфери впливу. Перерозподіл набутих масштабів базується на економічних засобах та економічних силах, підкріплених політичною волею. У цьому випадку конфлікти політичного характеру є одними з найбільш значущих викликів. Такі конфлікти можуть не лише підірвати стабільність у регіоні, але й впливати на глобальну безпеку, економічний розвиток і міжнародні відносини.

Політичні конфлікти можуть мати різноманітні наслідки для суспільства та націй. Вони здатні спричинити соціальну роз'єднаність, порушити економічну стабільність, послабити державні інститути та навіть призвести до виникнення воєнних конфліктів. У результаті цих змін в країні відбуваються такі процеси: вимушена міграція задля пошуку безпеки та кращих умов життя; соціальна та економічна криза, яка пов'язана з втратою робочого та платоспроможного потенціалу; демографічна криза; екологічна криза тощо. Окрім внутрішніх наслідків, політичні конфлікти мають зовнішні впливи, зокрема на міжнародні відносини та глобальну політику, спричиняючи зміни кордонів, зростання націоналізму і посилення впливу інших держав у регіоні. Такі конфлікти є причиною занепокоєння світової спільноти, що може призвести до запровадження міжнародних санкцій та дипломатичного тиску на їх учасників.

Для того, щоб політичні лідери мали змогу своєчасно протистояти різноманітним політичним конфліктам та не допустити їх перетворення у воєнні, варто оцінювати загрози за такими ознаками:

1. Дестабілізація державного управління. Досить часто ініціатори політичних конфліктів зосереджують свої сили на посиленні недовіри громадян щодо функціонування державних інститутів. Внутрішні політичні суперечки між різними угрупованнями можуть призвести до кризи управління, паралізуючи прийняття рішень та ефективність державного апарату. Це особливо небезпечно для країн із слабкими інститутами або демократичними системами, які перебувають на стадії становлення. Коли уряди не здатні забезпечити стабільність і порядок, це створює умови для соціальної напруги, економічного спаду і посилення громадянських конфліктів;

2. Ескалація до воєнних конфліктів. Одним із найбільш серйозних наслідків політичних конфліктів є їхня ескалація до воєнних дій. Такі перетворення обумовлені тим, що дипломатія втрачає ефективність, а політичні розбіжності стають непримиренними, зростає ризик перетворення конфлікту на збройне протистояння. Такі конфлікти не лише спричиняють величезні людські втрати, але й дестабілізують сусідні країни та регіони, створюючи нові зони напруги і збільшуючи ймовірність міжнародної кризи;

3. Порушення прав людини та гуманітарні катастрофи. Очевидно, що в будь-яких конфліктах завжди страждає суспільство, політичні конфлікти не є виключенням, тому часто супроводжуються серйозними порушеннями прав людини. Під час внутрішніх і міжнародних конфліктів можуть відбуватися акти насильства, репресії, етнічні чистки та масові вбивства. Політичні переслідування, позбавлення громадянських свобод і переселення мільйонів людей через війни створюють масштабні гуманітарні кризи. Населення регіонів, охоплених конфліктами, часто не може задовольнити основні потреби, такі як їжа, вода, медична допомога і безпека;

4. Економічні наслідки є досить серйозними як для окремих країн, так і для глобальної економіки. Вони можуть порушити економічні зв'язки, зруйнувати інфраструктуру та спричинити втрату інвестицій. В умовах конфлікту економічна діяльність різко скорочується, що веде до зростання безробіття, інфляції і зниження рівня життя населення. Крім того, політична нестабільність часто відлякує іноземних інвесторів і послаблює позиції країни на міжнародних ринках;

5. Виклики для міжнародної спільноти. Політичні конфлікти, особливо коли вони переходять у воєнні, створюють виклики для міжнародної спільноти та глобальних інституцій. Такі організації, як ООН, НАТО чи ЄС, змушені реагувати на конфлікти через миротворчі місії, санкції або дипломатичні ініціативи. Це потребує значних ресурсів та часу. Крім того, політичні конфлікти можуть загрожувати глобальній безпеці через поширення тероризму, нелегальної міграції та організованої злочинності;

6. Поляризація суспільства. Політичні конфлікти часто призводять до глибокої поляризації суспільства. Суперечки між різними політичними або етнічними групами можуть загострювати соціальні розбіжності, розпалювати ненависть та посилювати екстремістські настрої. Це створює ризик радикалізації певних груп населення, що підриває суспільну єдність і демократичні процеси.

У сучасному світі політичні конфлікти визначають нові реалії, і держави потребують ефективних стратегій. Один непередуманий крок чи рішення можуть спричинити конфлікт політичного характеру. Політичні стратегії в конфліктах різноманітні й спрямовані на досягнення різних цілей, таких як підтримка миру, захист національних інтересів і розширення впливу, втім не всі дії є достатньо продуманими. Таким чином, ми дійшли чіткого розуміння того, що політичні конфлікти перетворюються у воєнні тоді, коли будь-які інші (дипломатичні) важелі впливу не є дієвими. Інакше кажучи, не всі

політичні «партнери» погоджуються з вашими діями і прагнуть всіляко схилити на свій бік. Тому розглянемо більш детально етапи, які можуть призвести до воєнних конфліктів:

- загострення політичної напруженості. Етап, який характеризується різким загостренням політичних розбіжностей, що може супроводжуватися масовими протестами, репресіями або політичними переслідуваннями. На цьому етапі знижується можливість мирного врегулювання через компроміси або діалог;

- етап втрати контролю над ситуацією. Внутрішні або зовнішні актори не можуть контролювати ситуацію, оскільки політичні еліти не йдуть на переговори або компроміси. Відбувається дезінтеграція державних інститутів, що підриває довіру до влади і створює простір для радикальних дій;

- етап використання сили для вирішення конфлікту. Характерним є те, що політичні угруповання або держава більше не бачать інших шляхів вирішення конфлікту та починають застосовувати збройну силу. Це може бути ініційовано як державою, так і опозиційними силами під час створення військових угруповань або отримання підтримки від зовнішніх держав;

- етап міжнародного втручання. Політичний конфлікт може стати воєнним через втручання зовнішніх держав або міжнародних організацій, які підтримують одну зі сторін конфлікту.

Кожен з цих етапів призводить до подальшої ескалації конфлікту та розширення масштабу бойових дій. Таким чином, нам потрібно розуміти, що ж робити для того, щоб запобігти перетворенню політичних конфліктів у воєнні. Очевидно, що такі дії можливі лише завдяки комплексному підходу, що охоплює дипломатичні, соціальні та правові заходи. До основних заходів належать:

- посилення діалогу та переговорів. Важливо забезпечити відкритий і конструктивний діалог між сторонами конфлікту на ранніх стадіях шляхом створення нейтральних платформ для переговорів за посередництвом міжнародних організацій або не конфліктуючих країн які можуть сприяти зниженню напруженості. Переговори повинні бути спрямовані на пошук компромісів з урахуванням інтересів усіх сторін;

- залучення міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ чи ЄС, що можуть відігравати важливу роль у попередженні конфліктів. Вони можуть виступати як посередники, сприяти миротворчим ініціативам і застосовувати дипломатичний тиск на сторони конфлікту для запобігання ескалації. Також міжнародні санкції або превентивні заходи можуть стримувати агресію;

- створення заходів щодо запобігання ескалації. Важливо сприяти політичній освіті, розвитку демократії та залученню громадян до мирного політичного процесу. Програми з протидії екстремізму та радикальним рухам можуть допомогти запобігти виникненню збройних угруповань в майбутньому та зменшити кількість вже існуючих;

- створення ефективних і стійких державних інституцій є основою для запобігання політичним конфліктам. Необхідно зміцнювати демократичні механізми, розвивати правову державу, забезпечувати прозорість управління і справедливий доступ до політичної влади. Сильні інститути знижують ризик внутрішніх конфліктів і підвищують довіру до уряду;

- зменшення зовнішнього втручання, яке може посилити внутрішні політичні конфлікти та прискорити їх перетворення на воєнні. Важливо розробити механізми щодо запобігання втручання інших держав, особливо вразливих до маніпуляцій з боку іноземних гравців. Це можливо завдяки розвитку міжнародних правових інструментів та активізації ролі ООН;

- активізація заходів щодо економічної та соціальної підтримки населення. Соціальна нерівність, бідність та економічна нестабільність можуть підживлювати політичні конфлікти. Запобігання воєнним конфліктам потребує зусиль щодо поліпшення економічних умов, підтримки соціальних програм і створення можливостей для розвитку. Соціально-економічна стабільність зменшує мотивацію до насильницьких дій;

- розвиток миротворчих ініціатив. Активне залучення громадянського суспільства, незалежних медіа та організацій з урегулювання конфліктів допомагає зменшити напруженість. Важливо сприяти миротворчим ініціативам, які спрямовані на побудову довіри, медіацію та діалог на рівні громад;

- забезпечення збереження поваги до прав людини. Захист прав людини і забезпечення однакового доступу до політичного життя для всіх громадян є ключовими факторами запобігання конфліктам. Політика, спрямована на забезпечення соціальної справедливості, зниження дискримінації та захист меншин, може знизити напругу в суспільстві і перешкодити конфліктам.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи зазначену вище інформацію, ми дійшли до висновку, що політичні конфлікти виникають у результаті розбіжності думок різних політичних діячів як в міжнародній, так і в державній політиці. Головною передумовою перетворення політичного конфлікту у воєнний є безсилля та неможливість вплинути будь-яким дипломатичним шляхом на учасників конфлікту. Оскільки політичні та воєнні конфлікти є достатньо руйнівними і складними процесами для держави, результати яких впливають і на сторони, які не були учасниками конфлікту, вони повинні вирішуватися спільними зусиллями держав, міжнародних організацій і громадянського суспільства. Ефективна дипломатія, підтримка економічної та соціальної стабільності, а також повага до прав людини і зміцнення державних інститутів є ключовими факторами у цьому процесі. Лише через комплексний підхід можна уникнути трагедій збройних конфліктів та забезпечити мирне вирішення політичних суперечок.

Список використаної літератури

1. Білик М. Військово-політичні конфлікти сучасності / М.Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10544/125.pdf?sequence=3>.
2. Бочарніков В. Погляди на характер сучасних воєнних конфліктів / В.Бочарніков // Наука і оборона. – 2017. – № 1. – С. 3–8.
3. Гончаренко Л. До питання сутності та класифікації воєнно-політичних конфліктів / Л.Гончаренко, В.Абламська // Вісник кримінологічної асоціації України. – 2023. – № 1 (28). – С. 147–157 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/46/23>.
4. Сокурєнко В. Воєнно-політичні конфлікти сучасності та шляхи їх подолання / В.Сокурєнко // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 219–224.

References:

1. Bilyk, M., «Viiskovo-politychni konflikty suchasnosti», [Online], available at: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10544/125.pdf?sequence=3>
2. Bocharnikov, V. (2017), «Pohliady na kharakter suchasnykh voiennykh konfliktiv», *Nauka i oborona*, No. 1, pp. 3–8.
3. Honcharenko, L. and Ablamska, V. (2023), «Do pytannia sutnosti ta klasyfikatsii voienno-politychnykh konfliktiv», *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy*, No. 1 (28), pp. 147–157, [Online], available at: <https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/46/23>
4. Sokurenko, V. (2010), «Voienno-politychni konflikty suchasnosti ta shliakhy yikh podolannia», *Naukovyi visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, No. 4, pp. 219–224.

Dykyi A., Dyka O., Naumchuk K., Savitskyi V., Kozak S.

Political conflicts as prerequisites for the emergence of military conflicts

Abstract. In today's world, political conflicts are a fairly common phenomenon, for this reason, society increasingly has to face the challenges that arise as a result of global transformations. Challenges of this kind can arise for various reasons and have completely different consequences, however, it is economic, political, environmental and other instabilities, and especially conflicts and tensions, that become a circle of issues on which attention is focused by a significant number of scientists.

In modern realities, the study of the influence of political conflicts as a prerequisite for the emergence of military conflicts is one of the main tasks of scientists, because they consider the last decades as a period of exacerbation of conflicts, and their management is one of the most important prerequisites for maintaining stability both within the country and in the context of preserving international relations. The article considers that the war itself is the result of conflicts between different political entities, which arises due to the presence of claims of various plans, which are implemented in the form of armed confrontation (military actions between armed forces).

It was determined that political conflicts are an important factor that can provoke or accelerate the escalation of military confrontations. It is shown that at the current stage of economic development, it is quite important to realize that in the global world a whole complex of problems that arose as a result of the actions of the world states, which are related to the increase of their military power, are relevant. It is substantiated that political conflicts that remain unresolved through diplomatic means often provoke force confrontations, which quickly turn into military conflicts. Taking into account the current foreign-political and internal situation in Ukraine, the study of how political conflicts are formed and exacerbated by the military is an important step for understanding the mechanisms of their escalation and finding ways to prevent wars in the modern world.

Keywords: state; politics; state policy; conflict; political conflict; war; military conflict; international military conflict.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2024.